

27. ULUSAL
YÖNETİM VE ORGANİZASYON KONGRESİ
18-20 Nisan 2019 / ANTALYA
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İŞLETME FAKÜLTESİ

ISBN Numarası: 978-605-07-0702-1

BİLDİRİLER KİTABI

27.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi

18-20 Nisan 2019 Antalya

İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi

ISBN Numarası: 978-605-07-0702-1

27. ULUSAL

YÖNETİM VE ORGANİZASYON KONGRESİ

BİLDİRİLER KİTABI

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE AKADEMİK BAKIŞ: SOSYAL BİLİMLER İŞLETME-EKONOMİ ALANINDA BİR ARAŞTIRMA

Yasemin ŞEN
İstanbul Üniversitesi, ysen@istanbul.edu.tr

Esin Bengü CERAN
İstanbul Üniversitesi, esinbenguceran@istanbul.edu.tr

Burak KULLİ
İstanbul Üniversitesi, burak.kulli@istanbul.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Gelişim, Kurumsal Sürdürülebilirlik, Tarihsel Gelişim, Türkiye, Akademik Yayınlar

Bu çalışma ile sürdürülebilirlik kavramına yönelik akademik bakışın Türkiye bağlamında incelenmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda TR Dizin veri tabanı Sosyal ve Beşeri Bilimler / Ekonomi ve İşletme alanında 2000-2017 yılları arasında yayınlanmış akademik yayınlar yıllara göre dağılım, çalışma alanları ve sürdürülebilirliğin boyutları açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında bulunan 40 akademik derginin 1332 sayısında yer alan 14264 yayın taranmış ve sürdürülebilirlik temasını ele alan 114 yayına ulaşılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda sürdürülebilirlik temasını içeren çalışmaların önemli bir bölümünün (40 yayının) kavrama devamlılık/devam ettirme bakış açısıyla yaklaştığı görülmüştür. Bu çalışma doğrultusunda sürdürülebilirliğe yönelik farkındalığın artırılmasında önemli bir rolü olduğu düşünülen akademik çalışmaların sayısının artırılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihsel Gelişimi

Tarihte sürdürülebilirlik kavramını çağrıştıran ilk bulgular Yunan mitolojisine kadar götürülmektedir (Bozlağan, 2005). Ancak daha bilimsel ve somut olarak kavram, Ortaçağ Almanya'sında ormancılık yönetimi uygulamalarında karşımıza çıkmaktadır (O'Riordan ve Voisey, 1997). 18.yüzyıl Britanya'sında tarımsal incelemelerde bulunan Arthur Young (1804), yayımlanan eserinde sürdürülebilirlik kavramıyla ilişkilendirilebilecek düşüncelerine yer vermektedir. 19. yüzyılda Von Thunen (1826) ve Faustmann'ın (1849) ormancılık ve tarım alanlarındaki çalışmalarında da sürdürülebilirlik yönetimine ilişkin detaylar görülebilmektedir (Kula,1998). Bu dönemde yine ormancılık uygulamalarında Almanya Baden bölgesindeki Karaormanların yok edilmesine karşın yapılan yasal düzenlemeler de kavram ile ilişkilendirilmektedir (Bozlağan, 2005). 1950'lere gelindiğinde ormancılık ve tarım uygulamalarına ek olarak Gordon (1954), Scott (1955) ve Schaefer (1957)'ın çalışmalarında balıkçılık alanında da sürdürülebilirlik kavramının ilk kullanımlarına rastlanmaktadır (Kula,1998). 18. yüzyılın sonları 19. yüzyılın başlarında gelen endüstrileşmenin sonuçları olarak çevre hareketleri ile kavramın önemi giderek artış göstermiştir.

1968'de 25 farklı kökenden 70 araştırmacının MIT (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) de bir araya gelmesi ile ekonomik, politik, doğaya ilişkin ve sosyal alanlarda karar vericilere öneriler sunmayı amaçlayan Roma Kulübü oluşturulmuştur. Roma Kulübü üyesi araştırmacılar 1972 yılında kaleme aldıkları "Büyümenin Sınırları" raporunda dünyanın geleceğine ilişkin endişelerinden söz etmişlerdir. Raporda hızla büyüyen dünya nüfusunun çevresel, ekonomik ve sosyal pek çok problemle yüzleşmek zorunda kalacağı ancak nüfusun çok azının bu durumun farkında olduğuna vurgu yapılmakta, bu hızlı büyüme trendine ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik ile çare olunabileceğine dikkat çekilmektedir (Meadows vd.,1972).

Sermaye artışının ve endüstrileşmenin öncüsü olan batı toplumları bu uyarıları göz ardı etmemiş ve 5-16 Haziran 1972 de Stockholm Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Komisyonu Konferansı 113 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Konferans kapsamında katılımcı ülkeler çevre politikaları konusunda ortak kararlar almışlar, ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmada çevrenin öncelikli gözetilmesi üzerinde anlaşmışlardır (UN Stockholm Declaration, 1972). Stockholm Konferansının ardından çeşitli konferanslar ve uluslararası toplantılarda bir araya gelinmiş, sürdürülebilirlik adına raporlar düzenlenmiş, yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlileri 1973 Çevresel Eylem Planı (EAP), 1978 BM Çevre Programı Ekonomik Kalkınma, 1980 Dünya Koruma Stratejisi, 1987 Brundtland Ortak Geleceğimiz Raporu, 1992 Rio Zirvesi, 1996 İstanbul Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı, 1997 Kyoto Protokolü, 2000 New York BM Bin Yıl Zirvesi, 2002 Johannesburg Rio+5 Forumu ve Dünya Sürdürülebilir Gelişme Konferansı olarak sıralanmaktadır (Bozlağan, 2005; Aksu, 2011; Arslan, 2017).

Sürdürülebilirlik Kavramının Türkiye Bağlamında Gelişimi

Türkiye'de sürdürülebilirliğe ilişkin gelişim başlangıçta çevreyi korumaya yönelik atılan adımlarla şekillenmiştir. Türkiye, 1972 yılında Stockholm'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre Konferansına katılım göstermiş ve bu konferans çevreye yönelik ulusal politikaların geliştirilmesi konusunda farkındalık oluşturmuştur (UN Stockholm Declaration, 1972; Arslantaş, 2017). 1987 yılında Dünya Kalkınma ve Çevre Komisyonu (WCED) tarafından yayınlanan ve sürdürülebilir kalkınma kavramının ilk defa tanımlandığı Brundtland raporunun (WCED Report, 1987) ardından Türkiye de sürdürülebilir kalkınma konusunu gündemine almıştır.

Bu bağlamda çevreye ilişkin makro düzeyde ilk somut adım 1973 tarihli ve 7/5836 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu"nun oluşturulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Kurul daha sonra "Çevre Koordinasyon Kurulu"na dönüştürülmüştür (1974). 1983 yılında 2872 sayılı "Çevre Kanunu (Yasası)" yürürlüğe girmiştir. Kanunu uygulamakla yükümlü kurum olarak 1984 yılında Başbakanlığa bağlı "Çevre Genel Müdürlüğü" kurulmuştur. Daha sonra düzenlenen kanun hükmünde kararname ile Çevre Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı "Çevre Müsteşarlığı'na dönüştürülmüştür. Başbakanlığa bağlı bir diğer kurum 1989 yılında kurulan "Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı" olmuştur (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019).

Çevre Kanunu ile uyumlu olarak yapılan bazı düzenlemeler (Okumuş,2002); Hava Kalitesi Kontrol Yönetmeliği (1986), Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği (1988), Gürültü Kontrol Yönetmeliği (1986), Katı

Atık Kontrolü (1991), Çevresel etki değerlendirmesi (1992), Tıbbi Atıkların Düzenlenmesi (1993),Toksik Kimyasal Ürün ve Maddelerin Kontrolü Yönetmeliği (1993), Zararlı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (1993) olarak sıralanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma ilk olarak altıncı beş yıllık kalkınma planı(1990-1994) kapsamında gündeme alınmıştır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 1989). 1991 yılında çevre politikalarının giderek önem kazanması ile "Çevre Bakanlığı" kurulmuştur (Okumuş, 2002).

1992 yılında düzenlenen Rio konferansında ise Türkiye aktif rol almış ve sürdürülebilir kalkınma alanındaki düzenlemeler hız kazanmıştır (Alada v.d., 2012).

1999 yılında ülkenin uzun vadeli çevre stratejilerini irdelemek üzere Ulusal Çevre Eylem Planı oluşturulmuştur. Eylem planının başlıca hedefleri yaşam kalitesini ve çevre bilincini arttırmak, gelişmiş çevre yönetimi, sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim olarak belirlenmiştir (UÇEP-NEAP,1999). Bu yıllardan itibaren sürdürülebilirlik, sadece çevresel politikalarla değil tüm boyutları ile ele alınmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin 100. yılında ülkenin ulaşmış olmayı öngördüğü hedeflerin yer aldığı Vizyon 2023 raporunda sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında sadece çevresel politikalar değil toplumsal unsurlar da yer almaktadır (TUBİTAK-Vizyon 2023,2004). Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı (2007-2013) bünyesinde hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sebebi ile doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkinin devam ettiği, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı açısından kurum ve kuruluşlar arasındaki görev ve yetki dağılımındaki belirsizliklerin yeterince giderilemediği ifade edilmiştir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı,2006). Yapılan bu özeleştiri doğrultusunda yeni hedefler belirlenmiştir. 2011 yılında yapılan düzenleme ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019)

Bu yıllar itibarı ile uluslararası düzeydeki çalışmalar daha yakından takip edilmeye başlanmıştır. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD) sürdürülebilirlik anlayışını ekonomik çevresel ve toplumsal boyutlarıyla ele alan ve bu doğrultuda tüm dünyanın sürdürülebilirlik hedefine yönelmesini öngören Vizyon 2050 başlıklı bir rapor hazırlamıştır. Buradan hareketle TUSIAD 2050-Türkiye raporunu oluşturmuştur. Rapor kapsamında 2050 yılı için oluşturulan hedeflere ulaşmak için atılması gereken adımları ortaya koymak ve toplumun tüm kesimlerinde konuya ilişkin farkındalık yaratmak amaçlanmıştır (TUSIAD-Vizyon 2050-Türkiye,2011). Buradan yola çıkarak hükümet düzeyinde gerçekleştirilen düzenlemelerin toplumun diğer kesimlerine de yaygınlaştırılmak istendiği söylenebilmektedir. Sadece yasal düzenlemeler yeterli olamamakta farkındalığın artırılmasının da önemine vurgu yapılmaktadır.

Onuncu beş yıllık kalkınma planı kapsamında çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı, konulan hedeflerde ele alınan başlıca unsurlar arasında yer almıştır. Onuncu beş yıllık kalkınma planında; "kalkınmada sürdürülebilirliğin" raporun hazırlanmasında merkeze alındığına değinilmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2013). Buradan yola çıkılarak uygulamada henüz optimum düzeye ulaşılamamış olsa da farkındalık açısından kurumlar bağlamında önemli oranda yol kat edildiği söylenebilmektedir.

Sürdürülebilirlik Kavramının Yönetim Literatüründeki Karşılığı: Kurumsal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kalkınma *Ortak Geleceğimiz* raporunda; "*gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama yetkinliğinden ödün vermeden mevcut kuşağın ihtiyaçlarının karşılanabilmesini sağlayan kalkınma"* olarak tanımlanmaktadır (Brundtland,1987). Kurumsal sürdürülebilirlik ise sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak adına işletmelerin gerçekleştirdiği faaliyetler ile ilgilidir (Sen, 2017). Kurumsal sürdürülebilirlik işletmelerin hissedarları, çalışanları, müşterileri gibi işletmenin eylemlerine etki eden ve bu eylemlerin sonuçlarından etkilenen, doğrudan ve dolaylı tüm paydaşların ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir (Dyllick ve Hockerts, 2002). İşletmelerin uzun dönemli kalkınma hedeflerine ulaşmak için sürdürülebilirlik perspektifi edinmelerinin gereği son yirmi yılda giderek önem kazanmıştır (Goyal vd.,2013).

Sürdürülebilirlik kurumlar açısından "Üçlü Bilanço" ya da "Üçlü Kar Hanesi" (*Triple Bottom Line*) modeli bağlamında değerlendirilmelidir (Elkington, 1998). Kurumların sürdürülebilirlik anlayışına sadece çevresel düzenlemeler olarak tek açıdan bakması kısa vadeli başarı getirecektir. Uzun vadede sürdürülebilir başarının elde edilebilmesi için sadece çevreci politikalara odaklanmak yetersizdir (Dyllick ve Hockerts,2002).

İşletmelerin kısa ve uzun vadeli bakış açılarını entegre etmesi sadece ekonomik (*economic*) değil aynı zamanda doğal (*natural*) ve sosyal (*social*) sermayeyi de gözetmelerini gerektirmektedir (Dyllick ve Hockerts, 2002). Elkington'un literatüre kazandırdığı ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlikten oluşan üç boyutlu sürdürülebilirlik anlayışı halen kabul görmektedir. İşletmelerin faaliyetlerini bu üç boyutun birbiri ile entegrasyonunu sağlayarak yürütmesi uzun vadeli başarıyı ve paydaş memnuniyetini sağlayabilecektir. Sürdürülebilirliği sadece çevre kirliliğini kontrol altına almak olarak düşünenler büyük fotoğrafı gözden kaçırmaktadırlar, bu nedenle sürdürülebilirliğe odaklananların iş yaptıkları gezegeni bir bütün olarak stratejilerine dahil etmeleri gerekmektedir (Hart,1997).

Sürdürülebilirliğin üç boyutu literatürde 3p olarak da karşılık bulmaktadır. Kar (profit), insanlar (people) ve gezegen (planet) sırasıyla Elkington'un modelindeki ekonomik, sosyal ve çevre boyutlarına karşılık gelmektedir. Ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açsından başarıya ulaşabilmek için işletmeler kar elde etmeye, paydaşların memnuniyetine ve içinde bulunduğumuz gezegene zarar vermemeye odaklanmalıdır (Van Marrewijk, 2003).

Bugünkü kapsamlı bakış açısıyla sürdürülebilirlik; "paydaşların gereksinimlerini sistematik bir biçimde karşılamak" olarak tanımlanmaktadır (Asif vd., 2011).

Dünyada, Türkiye'de ve işletmeler düzeyinde sürdürülebilirlik kavramının gelişimi gözlemlendiğinde birbiri ile tutarlı, birbirini takip eden bir sistematik göze çarpmaktadır. Kavramın dünyadaki kabul görüşü ve ele alınışını kronolojik olarak incelediğimizde Türkiye bağlamında da başlangıçta daha geriden gelinmekle birlikte zaman içinde dünyadaki düzeye hızla ayak uydurulduğu ve bu yöndeki çabanın devam ettiği görülmektedir. Akademik yayınların toplumsal gelişmelerden etkilendiğini düşündüğümüzde sürdürülebilirliğin literatürdeki gelişiminin de pratikteki ile doğru düzlemde gelişim göstermesi olası görünmektedir. Buradan yola çıkarak Türkiye'de konuya ilişkin literatürün ele alınışı ve gelişiminin ne yönde olduğu araştırmamızın sorunsalını oluşturmuştur.

ARAŞTIRMA

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Türkiye'de sürdürülebilirlik, son yıllarda önemi çokça vurgulanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramına yönelik artan bu ilginin temelinde ise konuya yönelik farkındalığın artması yer almaktadır. Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen konferanslar, çağrılar ve bilimsel çalışmalar dünya çapında farkındalığın oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. Buna rağmen sürdürülebilirliğin Türkiye'deki gelişiminin yavaş olması dikkat çekicidir. Sürdürülebilirlik bilincinin yayılmasında katkı sağlayabilecek bilimsel çalışmaların yapılması bu durumun ilk akla gelen çözümleri arasında düşünülebilir. Bu noktada sürdürülebilirliğe akademik bakış açısının ne aşamada olduğunun bilinmesi, konunun Türkiye'deki gelişiminin hızlandırılması adına önem arz etmektedir.

Bu nedenle, bu araştırma ile sürdürülebilirlik kavramının, Türkiye bağlamında nasıl ele alındığının, sosyal bilimler-işletme/ekonomi alanında yapılmış bilimsel çalışmalar kapsamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmaların daha çok hangi alanlarda yapıldığı, çalışmalarda kavramın hangi boyutlarıyla ele alındığı gibi detayların incelenmesiyle birlikte Türkiye'de sürdürülebilirlik kavramına yönelik akademik bakış açısının hangi aşamada olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Araştırma amacı doğrultusunda 2000-2017 yılları arasında yapılan konuya ilişkin çalışmalar TR Dizin çevrimiçi veri tabanından çekilerek incelenmiştir. TR Dizin veri tabanı Sosyal ve Beşeri Bilimler / Ekonomi ve İşletme alanında yer alan ve belirtilen süre içerisinde yayınlanmış olan akademik dergiler araştırma kapsamını oluşturmaktadır.

Dizinde yer alan 44 dergiden üçünün arşivlerine ulaşılamaması, birinin ise sağlık bilimleri alanında yer alması sebebiyle 40 dergi araştırma kapsamında incelenmiştir (Tablo 1). Bu dergilerin arşivlerine dergilerin web siteleri ve dergipark veri tabanı kullanılarak ulaşılmıştır. Sürdürülebilirlik kavramının Türkiye'deki araştırma literatürüne girdiği yıllar göz önünde bulundurularak 2000 yılı sonrasındaki çalışmaların araştırmaya dâhil edilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda araştırma kapsamındaki dergilere ait 1332 adet sayıda yer alan 14.264 yayın taranmıştır, Sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk, yeşil yönetim, çevre yönetimi gibi sürdürülebilirlik kavramı ve boyutlarına ilişkin kelimeleri başlıklarında, anahtar kelimelerinde ve özet kısımlarında vurgulayan 242 çalışma inceleme alanı olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, belirlenen araştırma kapsamı içerisinde yer alan yayınların çeşitli unsurlar açısından incelenmesi şeklinde yürütülmüştür. Bunun için öncelikle taramada kullanılacak anahtar kelimeler tespit edilmiştir. Anahtar kelimeler "sürdürülebilirlik", "yeşil", "çevre", "sosyal sorumluluk" ve türevleri olacak şekilde belirlenmiş, başlıklarında, özetlerinde ve anahtar kelimelerinde bu kelimelerden bir veya birden fazlası yer alan çalışmalar ön elemeye tabi tutulmuştur. Ön eleme sonucunda toplam 242 yayın elde edilmiştir. Bu yayınlar yıllara göre dağılım, çalışma alanları ve anahtar kelimeler açısından incelenmiştir. Ardından sürdürülebilirliğe olan bakış açılarının tespit edilmesine yönelik detaylı incelemenin yapılması için sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar ikinci bir elemeye tabi tutulmuştur.

Bu eleme sonucunda ise toplam 114 çalışma elde edilmiştir. Bu çalışmalar da çalışma alanları ve sürdürülebilirlik boyutları açısından incelenmiştir.

Tablo 1: Araştırma kapsamında incelenen dergilerin listesi

	Derginin Adı	**Çalışmaların Sayısı**
1	Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	1
2	Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	15
3	Bankacılar Dergisi	3
4	Bilge Strateji	0
5	Bogazici Journal: Review of Social, Economic and Administrative Studies	1
6	Çalışma ve Toplum	0
7	Central Bank Review	2
8	Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	11
9	Doğuş Üniversitesi Dergisi	8
10	Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi	8
11	Ege Akademik Bakış	23
12	Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	7
13	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi	15
14	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	4
15	Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi	10
16	Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi	2
17	Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	12
18	Girişimcilik ve İnovasyon Yönetim Dergisi (JEIM)	5
19	Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	9
20	Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	6
21	İşletme Araştırmaları Dergisi	11
22	Journal of Yasar University	27
23	Mali Çözüm	5
24	Maliye Dergisi	8
25	Maliye Finans Yazıları	0
26	Muhasebe ve Denetime Bakış	6
27	Mülkiye	5
28	ODTÜ Gelişme Dergisi	4
29	Sosyal Güvenlik Dergisi	2
30	Sosyoekonomi	3
31	Tarım Ekonomisi Dergisi	3
32	Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi	2
33	Türk İdare Dergisi	1
34	Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi	2
35	Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi	0
36	Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi	1
37	Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi	7
38	Verimlilik Dergisi	2
39	Yönetim Bilimleri Dergisi	4
40	Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi	7
	Toplam	242

Araştırma Bulguları

Ön eleme sonucunda elde edilen 242 çalışma ilk olarak çalışma alanları açısından incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmalar işletme, iktisat, kamu yönetimi, yerel yönetimler, iletişim, maliye, turizm, ekoloji,

sosyoloji, eğitim, güzel sanatlar, mimarlık ve tarımcılık alanları altında toplanmıştır. İşletme alanında yapılmış çalışmalar da yönetim, pazarlama, üretim, muhasebe ve finans olmak üzere alt alanlarına ayrılmıştır. Çalışmaların en çok işletme (116) ve iktisat (77) alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunu turizm (11) ve ekoloji (10) alanlarında yapılmış çalışmalar takip etmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: İlk aşama çalışmalarının alanlarına göre dağılımı

İşletme - Yönetim	50	Maliye	8
İşletme - Pazarlama	25	Turizm	11
İşletme - Üretim	8	Ekoloji/Çevrebilim	10
İşletme - Muhasebe	15	Sosyoloji/Toplum	5
İşletme - Finans	8	Eğitim	3
İktisat-Ekonomi	77	Güzel sanatlar	2
Kamu yönetimi	9	Mimarlık	1
Yerel yönetimler	4	Tarımcılık	4
İletişim	2	**Toplam**	**242**

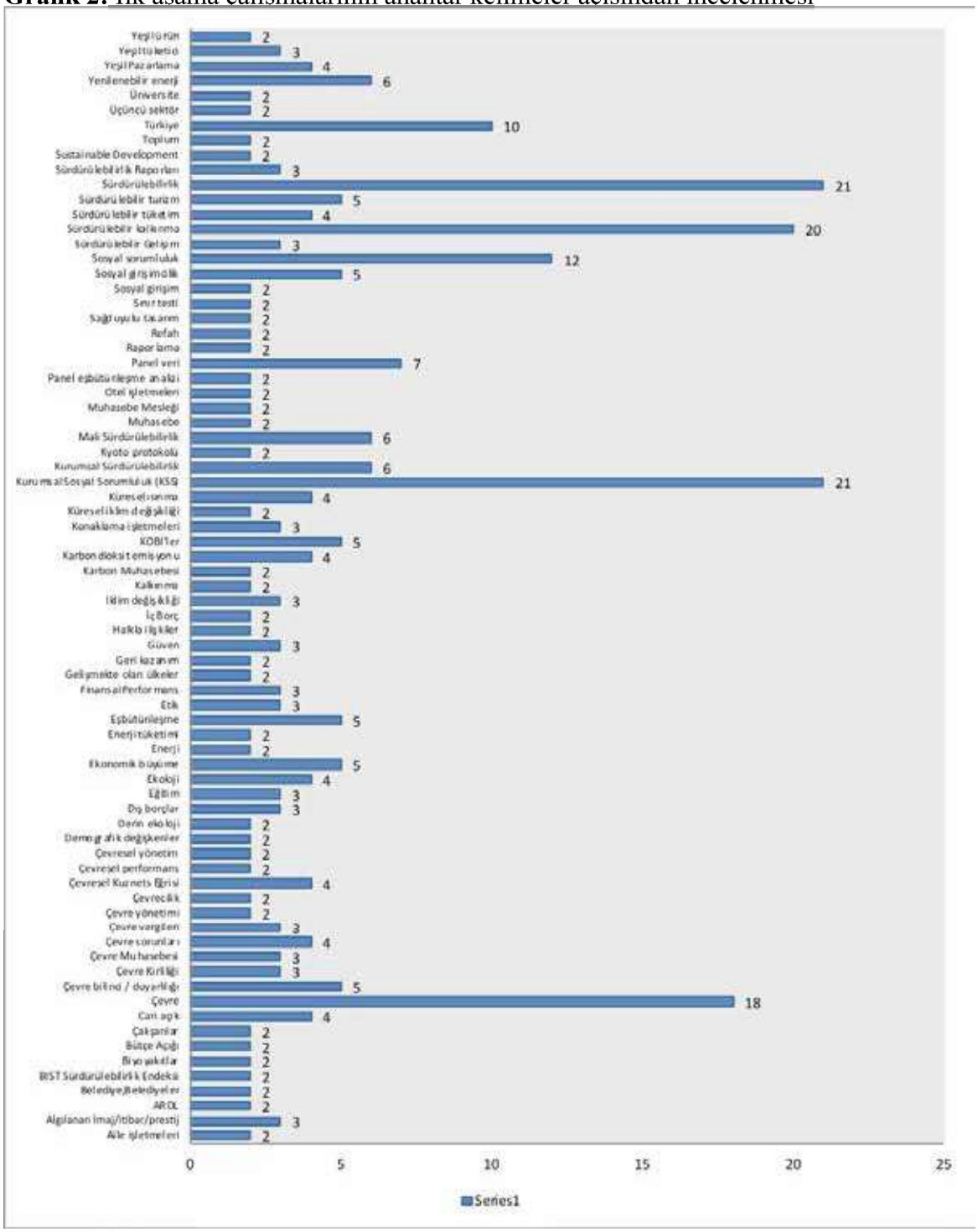
Çalışmaların yıllar itibariyle dağılımına bakıldığında ise genel olarak artış görülmekle birlikte belirli yıllarda düşüşlerin olduğu gözlemlenmektedir. En fazla çalışma (32 adet), 2016 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın başlangıç yılını oluşturan 2000 yılına ait çalışma sayısı ise 2'dir (Grafik 1).

Grafik 1: İlk aşama çalışmalarının yıllara göre dağılımı

Çalışmalar anahtar kelimeler açısından da incelemeye tabi tutulmuştur. İki ve daha fazla kez kullanılan anahtar kelimeler grafik haline getirilmiştir. En çok kullanılan anahtar kelime "kurumsal sosyal sorumluluk" (21) ve "sürdürülebilirlik" (21) olmuştur. Bununla birlikte "sürdürülebilir kalkınma" (20) ve "çevre" (18) kelimeleri de sık kullanılan anahtar kelimeler arasında yer almaktadır. "Sosyal sorumluluk" (12) kelimesi ise bir diğer sık kullanılan anahtar kelime olarak ortaya çıkmıştır. "Sürdürülebilirlik" teması açısından bakılacak olursa, sürdürülebilirlik ve türevlerinin, diğer anahtar kelimelere oranla daha az kullanıldığı görülmektedir. Toplam 305 anahtar kelimede yalnızca 72 tanesinde sürdürülebilirlik kelimesi geçmektedir (Grafik 2).

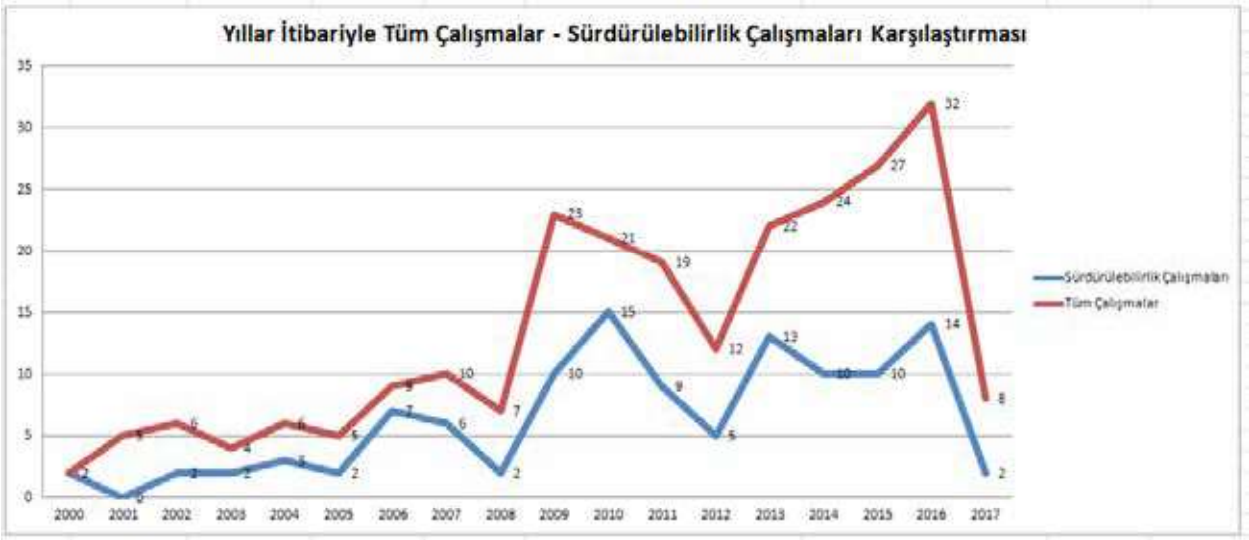
Grafik 2: İlk aşama çalışmalarının anahtar kelimeler açısından incelenmesi

Çalışmanın ikinci aşamasında, sürdürülebilirlik kavramına bakış açısının değerlendirilmesi amacıyla ikinci bir eleme gerçekleştirilerek yalnızca sürdürülebilirlik konusunu ele alan yayınlar incelenmiştir. Bu doğrultuda yıllar itibariyle sürdürülebilirlik çalışmalarının sayısı, çalışma alanları ve kavramın hangi boyutları ile ele alındığı incelenmiştir.

İlk olarak sürdürülebilirlik çalışmalarının yıllar itibariyle sayıları incelendiğinde, sayının neredeyse yarı yarıya düştüğü gözlemlenmiştir. Tüm çalışmaların sayısı 242 iken, sürdürülebilirlik çalışmalarının toplam sayısı 114 olarak tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik çalışmalarının en fazla yayımlandığı yıllar 2010 (15 çalışma), 2013 (13 çalışma) ve 2016 (14 çalışma) yılları olarak gözlemlenmiştir (Grafik 3).

Grafik 3: Yıllar itibariyle tüm çalışmalar - sürdürülebilirlik çalışmaları karşılaştırması

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sürdürülebilirlik Çalışmaları	2	0	2	2	3	2	7	6	2	10	15	9	5	13	10	10	14	2
Tüm Çalışmalar	2	5	6	4	6	5	9	10	7	23	21	19	12	22	24	27	32	8

Sürdürülebilirlik çalışmaları alanlarına göre incelendiğinde, iktisat ve işletme alanlarına ilişkin çalışmaların birbirine yakın sayılarda yapıldığı (işletme - 42, iktisat - 43) görülmüştür. İşletme alanında yapılan çalışmaların ise çoğunluğunun yönetim alanında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Sürdürülebilirlik çalışmalarının alanlarına göre dağılımı

İşletme - Yönetim	23	Maliye	4
İşletme - Pazarlama	8	Turizm	8
İşletme - Üretim	2	Ekoloji/Çevrebilim	2
İşletme - Muhasebe	6	Sosyoloji/Toplum	2
İşletme - Finans	3	Eğitim	1
İktisat-Ekonomi	43	Güzel sanatlar	1
Kamu yönetimi	1	Mimarlık	1
Yerel yönetimler	4	Tarımcılık	3
İletişim	1	**Toplam**	**114**

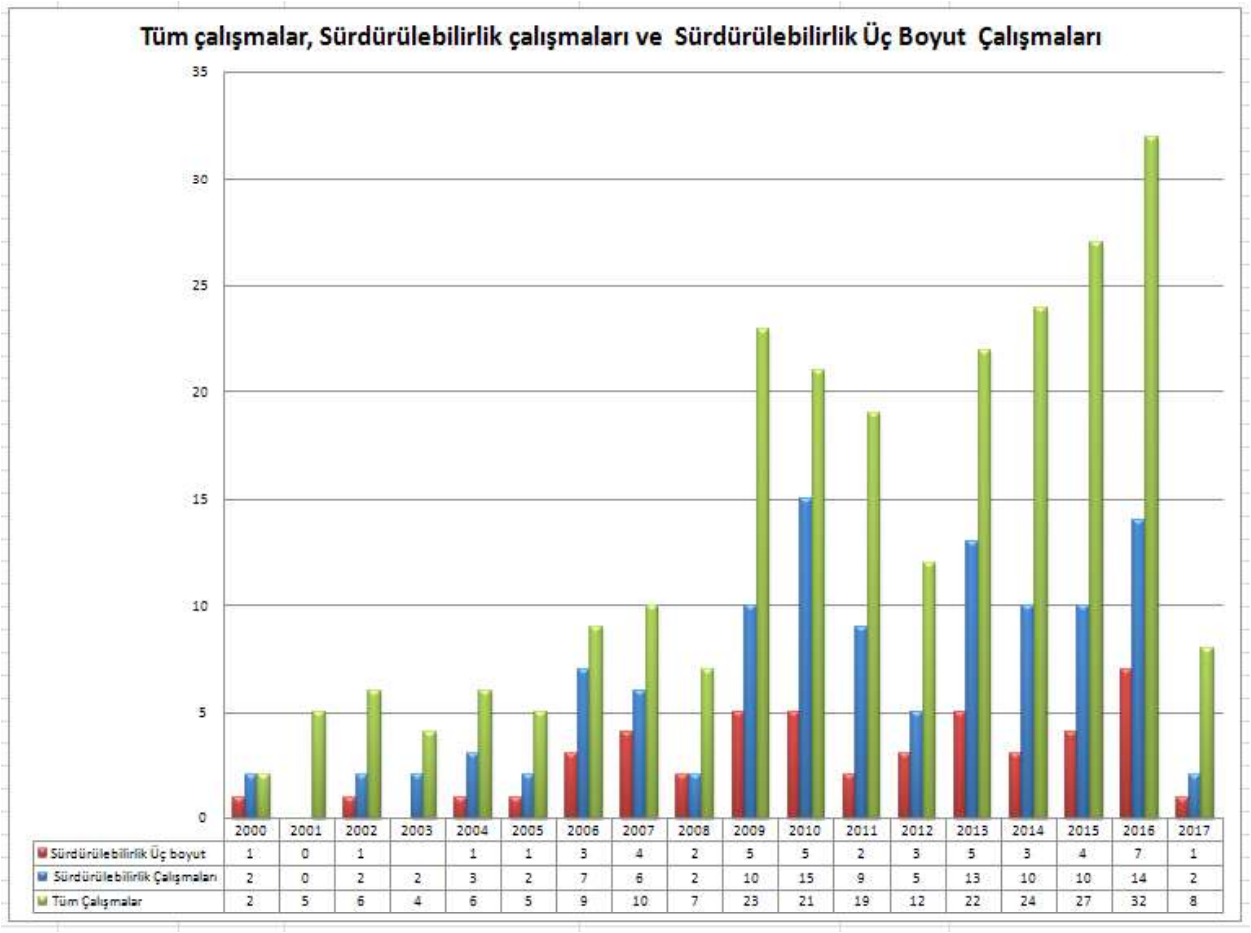
Çalışmalarda sürdürülebilirlik kavramına bakış açısı incelendiğinde, kavramın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere tüm boyutlarını dikkate alan çalışmaların sayısının 48 olduğu görülmüştür. Bununla birlikte

40 adet çalışmada ise sürdürülebilirlik kavramı çalışma kapsamında benimsediğimiz tanımdan farklı olarak devamlılık/devam ettirme anlamında kullanılmıştır. 16 çalışma, kavramı sadece çevre boyutuyla, 2 çalışma ise sadece sosyal boyutuyla ele almıştır. Sürdürülebilirliğin ekonomik ve çevre boyutunu birlikte ele alan çalışmaların sayısı ile sosyal ve çevre boyutunu birlikte ele alan çalışmaların sayısı da birbirine eşittir (4'er adet) (Tablo 4, Grafik 4). Ortaya çıkan bu tablo, sürdürülebilirliğin büyük bir oranda devam ettirme anlamıyla kullanıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilirliğin boyutları açısından bakıldığında, en çok çevre boyutunun ele alındığı görülmüştür.

Tablo 4: Sürdürülebilirlik kavramının ele alınış biçiminin dağılımı

Sürdürülebilirlik Makaleleri	114
Sürdürülebilirlik Üç boyut	48
Ekonomik ve Çevre Boyutu	4
Sosyal ve Çevre Boyutu	4
Çevre Boyutu	16
Sosyal Boyut	2
Devamlılık	40

Grafik 4: Tüm çalışmalar, sürdürülebilirlik çalışmaları ve sürdürülebilirlik üç boyut çalışmaları karşılaştırması

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sürdürülebilirlik Üç boyut	1	0	1		1	1	3	4	2	5	5	2	3	5	3	4	7	1
Sürdürülebilirlik Çalışmaları	2	0	2	2	3	2	7	6	2	10	15	9	5	13	10	10	14	2
Tüm Çalışmalar	2	5	6	4	6	5	9	10	7	23	21	19	12	22	24	27	32	8

SONUÇ

Sürdürülebilirliğe yönelik akademik bakışın Türkiye bağlamında incelenmesini amaçlayan bu çalışma, araştırma kapsamında yer alan yayınlar açısından değerlendirildiğinde kavramın akademik yayınlarda yeterince ele alınmadığını ortaya çıkarmıştır. Yapılan akademik yayınların önemli bir kısmında ise sürdürülebilirliğin devam ettirme anlamında kullanıldığı görülmektedir. Sürdürülebilirlik konusu ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla birlikte ele alınması gereken kapsayıcı bir yaklaşımı ifade etmektedir. Sürdürülebilirliği her üç boyutu ile dikkate alan çalışmaların sayısı toplam sürdürülebilirlik çalışmaları içerisinde önemli bir paya sahip olsa da, kavramı yalnızca çevre boyutu açısından ele alan çalışmaların da olduğu görülmektedir. İncelemede yer verilmemekle birlikte çalışmaların genellikle nitel özelik taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda, yalnızca çevre boyutunun ele alınması kavramın ölçüm zorluğu ile açıklanabileceği gibi sürdürülebilirliğe bakışın bu yönde olduğu şeklinde de yorumlanabilmektedir. Bununla birlikte, araştırma sonucunda yapılan bu değerlendirmelerin araştırma kapsamında yer alan yayınlar doğrultusunda yapıldığı unutulmamalıdır. Çalışmada, sürdürülebilirlik kavramının akademik yayınlarda yer almaya başladığı yıllar dikkate alınarak 2000 yılından itibaren yayınlanan ve 2017 yılını da kapsayan yayınlar dikkate alınmıştır. Bu çalışmanın elde edilen sonuçlar itibariyle yönetim literatürüne katkı sağlayacağı ve gelecek çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda farklı dönemleri kapsayacak şekilde ve diğer alanları da içine alarak yapılacak çalışmalar sürdürülebilirliğe akademik bakışın daha geniş kapsamlı olarak incelenmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Aksu, C. 2011. Sürdürülebilir kalkınma ve çevre. *Güney Ege Kalkınma Ajansı.*

Alada, A , Gürpinar, E , Budak, S . (2012). Rio Konferansı Üzerine Düşünceler. SİYASAL / Journal of Political Sciences

Arslan Z. 2017. Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Marka Entegrasyonunda Sürdürülebilir Kurumsal Marka Kavramı Ve Yansımaları.Doktora Tezi. İstanbul.

Arslantaş, C.C. 2017. Türkiye'de Sürdürülebilirlik ve Çevreye Yönelik Perspektif. I.Pekdemir (Ed.), **İşletmelerde Sürdürülebilirlik Dinamikleri,** 447-491. Beta Yayınevi.

Asif, M., Searcy, C., Zutshi, A., & Ahmad, N. 2011. An integrated management systems approach to corporate sustainability. *European Business Review*, *23*(4), 353-367.

Brundtland, G. H. 1987. What is sustainable development. *Our common future.*

Bozlağan, R. 2005. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 1011-1028.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 1989. Devlet Planlama Teşkilatı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 2006. Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı . 2013. Devlet Planlama Teşkilatı, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı çevrimiçi .2019. www.csb.gov.tr/

Dyllick, T., Hockerts, K. 2002. Beyond the business case for corporate sustainability. *Business strategy and the environment*, *11*(2), 130-141.

Elkington, J. 1998. Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business. *Environmental Quality Management*, *8*(1), 37-51.

Goyal, P., Rahman, Z., & Kazmi, A. A. 2013. Corporate sustainability performance and firm performance research: Literature review and future research agenda. *Management Decision*, *51*(2), 361-379.

Hart, S. L. 1997. Beyond greening: strategies for a sustainable world. *Harvard business review*, *75*(1), 66-77.

Kula, E. 1998. *History of environmental economic thought*. Routledge Studies in the History of Economics,London and New York.

Meadows, D. H., Meadows, D. H., Randers, J., & Behrens III, W. W. 1972. The limits to growth: a report to the club of Rome.

Okumus, K. 2002. Turkey's environment. *A Review and Evaluation of Turkey's Environment and its Stakeholders. Szentendre, Hungary: The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe*.

O'Riordan, T., & Voisey, H. (Eds.). 1997. *Sustainable development in Western Europe: coming to terms with Agenda 21* (Vol. 1). Psychology Press.London.

Sen, Y.2017. İşletmelerde Müşteri Değeri Perspektifinde Sürdürülebilirlik, I.Pekdemir (Ed.). **İşletmelerde Sürdürülebilirlik Dinamikleri,** 213-235. Beta Yayınevi.

Ulusal Çevre Eylem Planı (Natıonal Envıronment Actıon Plan Of Turkey) (1999). Ankara.

UN Stockholm Declaratıon,. 1972. Declaration of the UN Conference on the Human Environment. In: *Report of the United Nations Conference on the Human Environment (5–16 June). Stockholm, Sweden*.

TUBİTAK. 2004. Vizyon 2023 Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörü Projesi, M. (2003). *Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Tematik Paneli.* Ankara.

TUSIAD. 2011. *Vizyon 2050 Türkiye*. İstanbul.

Van Marrewijk, M. 2003. Concepts and definitions of CSR and corporate sustainability: Between agency and communion. *Journal of business ethics*, *44*(2-3), 95-105.

WCED Report, (1987). "Our Common Future", Erişim Tarihi: 27.01.2019, http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf